

Tandori Dezső

## ÁLOMBELI BESZÉLGETÉS VAS ISTVÁNNAL

Csak el ne hamarkodjunk. Oly egyenlőtlen volt e találkozás – valami vagy jóvátehetetlen elrontott, vagy változhatatlan budapesti téren álltunk, nem is álltunk, nem lebegtünk, se, és egyoldalú volt a társalgás. Tanácsod kértem, meg nem mondhatom, mihez, hisz nem is kértem a tanácsod. Beszámoltam neked, mit nem csináltam, nem, mégse, lényemmel ellenkezik minden tudósítás, a dolgok hitele, mondhatnám, ha beszélgetésünkben még emlékeznék bármire is – hogy ezt mondtam neked –, intézzük el először a régi világokból megmaradt illetokeket, kiket jószerén pusztá jóindulatunk illet, örök szóismétlés a létük, nem valók – nagyon is valók, ők, s örökvalójuknál fogva: hogy épp ők? – ebbe a megmásult világba, hol a szavak íze nem a nyelvünkön megy szét, de mintha lábsebet áztatnánk hipermangánban, aztán kedvünkre s bizodal munkra kennénk be, ragasztanánk le, húznánk rá zoknit, jó puhát, cserélnénk törölközőt, de mit akartam mondani? A Város, jaj, a Város; csak kilépek kapunkon, megyek kaputok előtt, mondhattam volna, át valamelyik hídon, be valamelyik csarnokba, az egyhangú vásárlások elintézésére... hagyjuk. Sokszor olyan savas a gyomrom, hogy alig tudom torokszorulás nélkül kimondani: „egy deci olaszt... kérek... hála”. Nálatok édest ittam, traminit, jól emlékszem. S ittunk vörösbort, és én is cigarettáztam, s az éjek ára maradt csak a régi. Német földön is abbahagyták a lakossággal mégis jobb helyeken elképzelhető udvariaskodást, 4 márkáról

5 márkára ment fel egy doboz kilencven-  
hét táján, most 19 márkának megfelelő a  
cigiár, s ez sem elég a termelési  
munkálatokkal magát nem fárasztó,  
a hasznokat lefölező államnak,  
ám ezzel olyannyira témádnál lettünk volna,  
vagy nem ott, istenem, még mit mondhattam,  
mind ezt se mondtam, a kifejezhetőség  
súlya, reménytelen súly nem attól az,  
ami, hogy nem értik, hogy racionalitás,  
avantgárd, rend-kaland pörpatvar, nem,  
szent illúziója annak is veszett,  
hogy nincs szüksége többé senkire,  
aki maga-megérett-közönyébe veszi  
mind az elképzeltető létezőket,  
közben mégis szükség van mindenre, mondtam  
volna, ami csak volt és jól volt,  
úgynevezett fiatal költők mind gyakrabban  
idéznak téged, mottóul vesznek,  
lemállik a szépségek máza, igaz bár,  
poénkodássá lesz a kiritmizáltság,  
a túl kerek kép, és tragédiákat  
legföljebb a vízen és kenyéren  
jól ellévő verebén, kóbor kutyáján  
érez a kegyes, aztán hogy egész szívét adja  
nekik, ezek helyett; halálukkal lassan ez  
annyi csak: „Lásd – mutatja az ember –,  
emlékeink olyannyiak, mint  
ez a nagy Volvo, ott, szemközt, jelenünk  
meg mint a kis kék Suzuki.” A legszebb  
kilátások egyike Európában, ablakotokból,  
mint mondtad, ablakunkból, itt,  
ilyenre változik. Egy összehasonlítás,  
némi maliciózus éllel, még egy-két  
idegen szó, mondhattam volna, ott,  
a téren, melyet vagy úgy elrontottak,  
hogy nem változik, csatornatörés  
el nem mossa, vagy oly szent, de mitől  
– ó, a Város, a Város! ki hisz ilyenekben!  
még magam mindig, hogy nem nekivágók  
tömegét gyarapítom, nekivágnak a télnek,  
napi munkájuknak, a lejmolásnak,  
árfolyamok hamis számításának,  
a recesszió meghazudásának,  
az állampolgári reáljövédelmek  
csökkentését bebugyoláló, hipermanganizáló  
én-nem-tudom-mijének, látod, Pista,  
mondhattam volna, ha tudnám, miket

mondtam neked, ez inkább áhítat volt,  
 találkozás egy újra túlnanokról  
 látóval, látod, mondtam volna, kis  
 körömágygyulladás, lábseb, kutya harapta  
 fertőzés csak, mi volt a régi küzdelem,  
 ha az volt, meddig mehet el a líra,  
 ma úgy megy el, mint a fallabda üzletember-  
 idomító tréningje, kondiedzés  
 labdaszószólója, vonalszedője,  
 hálókonzasztja, a megunt tenisz, foci,  
 az örökké ugyanúgy szóló slágerzene,  
 hol már csak ebéd vagy verebed  
 lehet kibíró, ám te ugyanúgy vagy – értsd:  
 én ugyanúgy vagyok – vele, mint ha a tegnapelőtti  
 galambot hártává lapítják a gépkocsik,  
 így szól operaének, táncdal,  
 eszmék sehol, dollárárfolyamot  
 latolnak hirtelen és mesterséges  
 zuhantatás után: mondd, megbeszelnéd-e  
 még Cipivel, Ottlik, veszekednétek-  
 -e, azonos nagyságrendek legalább,  
 az irodalmi fontosság tőzsdéjén  
 a legfontosabbak közt... de ismered  
 „a sötét kalózképzű alak” (Kormos közlése,  
 ahogy egy nepper nyilatkozott a nemes úrról!),  
 barátod nézeteit a... vannak még nézetek?  
 (mely nézet, hogy nincs fogalmam, merre,  
 ha csak a kapun kilépek, a Hold csarnokba,  
 a Vám csarnokba, a Fény piacra,  
 s hol van Klauzál, Hunyady, a történelmi nevek  
 is hanyatlanak, Branyiszkót meg nem érni  
 mely fogalom még?), s folytathatnám: szól még  
 az Internacionálé a Signoria téren?  
 s kinek kellene? s miért igaz  
 minden J. A.-tétel, de mire jó?  
 miért kell bármi töltelék híján  
 a fanyar esztétikai élvezetnek sem hódoló  
 megannyi sorod a fiatal költőknek, mégis,  
 mottóul nékik? mihez? Látod, Pista,  
 így mondom, mert hatvanöt éves vagyok  
 s hatvan voltál, mikor „Az egy ember”, sic,  
 első ízben lehetett kritikám tárgya,  
 és most már cikk címében, e mostaniságokról  
 szólva, majd megjelenendő dolgozat élen  
 kérdem: szép, szép, mit akart  
 az az egy ember, de ma a „mennyi ember!”  
 is mit akar? befektetéseket? képes hetilap  
 ostobaságokat, s hogy ily tömeggel gyötör minket

kereskedelmi zene és szemlélet; tudd,  
 mondtam volna, ha bármire emlékeznek,  
 mit mondtam, s *mondtam*-e, lassan avantgárd  
 költő leszel, ahogy a rúnák s az Akropolisz  
 kövein, netán Mgombongno főnök rovottasán  
 a titkos jelek, miket álmok hagytak mégis...  
 Ég veled, legközelebbig. Csak hol, s mi lesz az?

Závada Pál

## ADLER ÉS DOHÁNYOS

– részletek emlékeinkből –

1942 augusztusának közepén a lassan már szétszéledő piac kofasorán ismeretlen, úr-féle-kinézetű fiatalemberek álltak le vásárolgatni és kérdezősködni.

Fogatot, mely idehozta volna őket, nem láttunk várakozni a templomsarki gesztenyék árnyékában, a reggeli vonattal jöhettek tehát, nagyobb málhájuk nem volt, csak kinél-kinél aktatáska vagy lapos háti-vászonzsák. Öten-hatan lehettek – harmonikásra gyűrődött pantallóban-zakóban, kihajtott gallérú vagy nyakkendő ingben, poros cipőben, ki nyári kalapban, ki hajadonfőtt.

Vezetőjük – hullámos hajú, csinos arcú, délceg, barna férfi, aki korra, természet s kiállásra is kivált a többi közül – nem átalult e falusi kirándulásra csontfehér vászonruhát öltetni, és rézvasalású, pazar vadász-válltáskába boríttatni be magának pár zöldpaprikát, paradicsomot s egy félszakajtónyi apró cigányalmát. Mivel pedig „dobri gyen”-nel és elragadó mosollyal lépett oda a tót asszony veteményesportékával megterített talicskájá elé, nyomban megoldotta a nyanyicska nyelvét, aki pedig szégyellősen törté a magyart, mégis készségesen felelgetett a kérdésekre, hogy hol terem ez az alma, merre gazdálkodnak, van-e tanyájuk, köpülnek-e vaját, s pergetnek-e mézet, mert ő azért el is menne, ha elárulja a néni, kit és hol keressen. Vagy abból a messze földön híres fokhagymás kolbászból pár szálért.

A válasz erre úgy szólt, hogy hát eladni nem nagyon van, de kolbászt is megkóstolhat, nagyon szívesen, ha tetszik jönni, keressen a Koreny-tanyát a Kmetykó-dűlőbe’.

Addigra mi kisebb csődületbe verődtünk össze körülöttük kíváncsiskodni, hisz ez idő tájt ritkán esett meg a faluban efféle turistavizit, így nem csoda, hogy máris utat kért köztünk csokornyakkendő, nyítt öltönyös doktorunk, s odalépett az idegen elé.

Hát az úr, azt mondja, kiféle volna, ha meg nem sérteném?

Íróféle, ha nem bánja, feleli az elegáns jövevény.

Író?, csóválja meg a doktor a fejét, azok nem csapatostul járnak.

Akkor krónikás! Azok csoportosulhatnak? Több szem többet lát.

Miért, tán kíváncsiak?